

Útitársak

A Devecseri járás települései

Elnöki köszöntő

„Egy nemzetnél nemcsak az a fontos, hogy vannak-e értékei, hanem az is, hogy vannak-e értékeinek megbecsülői.”- írta a megyei kötődésű festőművész Egry József.

Kedves Olvasó!

Veszprém megye - benne a Devecseri járás települései - erős közösségeket hoztak létre az elmúlt évszázadokban, évtizedekben. Nemcsak értéket mentettek, mentenek a mai napig, hanem hoztak-hoznak létre újakat is. Ápolják a generációkon keresztül átöröklődött hagyományokat vagy épp száz éves épületeket újítanak fel és hagynak az utókornak.

Az itt élők elhivatottságának, szorgalmának és lokálpatriotizmusának köszönhetően a turizmus mellett dinamikusan fejlődik Veszprém megye ipara, gazdasága és a mezőgazdasága is.

A járás települései igyekeznek időről-időre fel is mutatni a nagyközönségnek, a megyében élőknek azokat az értékeket, amelyekre a legbüszkébbek a helyiek.

A Veszprém Megyei Önkormányzat a TOP-5.3.2-17-VE1-2020-00001 azonosító számú, „Ébresszük újra a Somlót!” című projektje keretében most ezt a kiadványt készítette, amely tovább erősítheti a jövőben a Devecseri járás identitását. Nemcsak bemutatkozási lehetőséget nyújtottunk a települések számára, hanem e kis könyvecske célja az is, hogy magas színvonalon jelenítse meg az egyes falvakban, városokban fellelhető értékeket, melyekkel nem csak a járás, hanem megyénk is büszkélkedhet.

Úgy vélem, e kötet mind tartalmában, mind megjelenésében olyan értéket sugall, amely méltán reprezentálja a Devecseri járás páratlan kulturális, történelmi, valamint természeti értékeit, s lekövetve az utóbbi évek fejlesztéseit Olvasóink megismerkedhetnek a Somló-hegy környékén megvalósult regionális fejlesztési programok eredményeivel, melyek szintén hozzájárultak a térség fejlődéséhez.

Arra biztatom most Önöket, e könyvecske által ismerjék meg, majd látogassanak el hozzánk és fedezzék fel a Devecseri járás gyöngyszemeit, e térség csodáit és kincseit!

Szeretettel várjuk!

Polgárdy Imre

a Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke

ADORJÁNHÁZA

Első ismert írásos említése 1476-ból származik Adryanhaza alakban. 1696-ban Adorján néven említik az oklevelek; nevét feltehetően egy Adorján nevű emberről kapta. A falut kismesek lakták, gazdaságára a néhány holdas földek voltak a jellemzők.

A 340 lelket számláló Adorjánháza a Marcal medencében, a Somló és a Ság – hegy között fekszik, a Devicséri járáshoz tartozik. Celldömöktől 16 km-re, Pápától 27 km-re, Ajkától 40 km-re található. Közlekedési szempontból nem igazán kedvező a helyzete, mert elkerülik a fő közlekedési utak és a vasút is.

A Magyar Falu Program pályázatán nyert Renault típusú kisbusz segítségével megoldható az idősek és a gyermekek orvosi vizsgálatra, szakrendelésre történő szállítása. A programban beadott sikeres pályázatnak köszönhetően sportparkkal is gyarapodtak. A faluban munkalehetőség csekély, ezért a helyi termékek szerepe különösen felértékelődik. Adorjánháza Község Önkormányzata 2013. évtől foglalkozik málna és homoktövis termelésével. A kis falu focicsapattal is rendelkezik, amely a megyei III. osztályban kiválóan szerepel. Felújítás után a könyvtár újra megnyitotta kapuit, ahol kézműves és kreatív foglalkozásokat is tartanak.

A település értékei:

- Adorjánházi Református Templom: A református templom alapkövét 1783-ban rakták le, a körtornyot 1817-ben szentelték fel, a reformáció 300 éves évfordulójának tiszteletére.
- Különös figyelmet érdemel a templom orgonája, faragott szószéke, illetve a 18. századból származó ezüst és réz tárgyi emlékek (kelyhek, tányérok stb.).
- I. világháborús hősi emlékmű: 1930-ban avatták fel Rodetz szombathelyi kőfaragómester alkotását. A fehér márványból és műköből készült emlékmű az I. világháborúban Adorjánházáról származó, hazájukért életüket áldozó hősöknek állít emléket.

APÁCATORNA

Apácatorna a Torna-patak bal partján, Észak felé nyúló félszigetszerű, kb. 5-6 m magas dombon települt község. Az eredetileg Torna nevű község első okleveles említése 1212-ből származik. A település a királyi várbirtok rendszerhez tartozott, nevezetesen a Somló-i vártartományhoz. 1493-ban Kinizsi Pál birtokolja. A török hódoltság idején elpusztult és csak a 17. század közepén kezd újra népesedni. A falu iskoláját 1779-ben említik először, mely többször a tűz martaléka lett, de a falu lakói mindig újjá építették. A község templomának keletkezéséről pontos adat nincs, de az Árpádkori kápolna még ma is áll. 1917-ben a templomtorony összedőlt, 1940-ben a hajót is le kellett bontani. Közadakozásból 1942-ben felépül a ma is látható templom. A község neve 1908-tól Apácatorna. Nevét a Marcal folyó egyik mellékvizéről, a Tornáról illetve a somlósárhelyi apácakolostorról kapta, amelynek egyik birtoka volt.

A község kiemelkedő szülötte dr. Karacson Imre történíró, aki 1863. február 12-én született. Megtanult törökül és feldolgozta a török történetírás magyar vonatkozású anyagát. A Magyar Történelmi Társulat tagja, a magyar történetírás kitűnősége. Gazdag munkássága során 10 könyve és 63 jelentősebb tanulmánya jelent meg. Az első olyan európai tudós, aki bejutott a szultán levéltárába.

A település vezetőségének tervei között szerepel a községben, az önkormányzati tulajdonban lévő Karacson Imre szülői ház felújítása és az épületben, a neves szülött életéből és munkásságából egy kiállítás létrehozása.

A rendszerváltás előtt, csak az áramszolgáltatás volt biztosított a faluban, a 90-es évek elején első lépésben az egészséges ivóvíz jutott el minden ingatlanra. A 90-es évek második felében kiépítésre került a telefon és a gázhálózat.

Községünkben 1995-ben alakult meg az Apácatornai Labdarúgó Club, mely mai napig eredményesen működik.

2011-ben 51 ingatlanon egyedi szennyvíztisztító kis létesítmény került elhelyezésre.

Az 1848-49-es szabadságharc idején 54 férfi állt Kossuth seregébe, az ő hősiességüknek állít emléket a temetőben, 2017-ben felállított kopjafa. Az I. és II. Világháborúban hősi halált halt katonáknak és polgári áldozatoknak az 1992-ben, a templomkertben felállított emlékmű állít emléket, melyet 2018-ban pályázat útján sikerült felújítani.

A településen kerékpáros turisztikai fejlesztés valósult meg 2019-ben. Kerékpáros pihenőhely, vízvételi lehetőség és ingyenes WIFI várja a látogatókat.

Az 1959-ben épült a helyi Művelődési Ház, amely 2021-ben szintén pályázat útján esett át egy teljes felújításon.

A falu barátságos, nyugalmas, vendégszerető, valamint hihetetlen pozitív energiával és kisugárzással rendelkezik.

BORSZÖRCSÖK

Borszörcsök Árpád-kori település. Devecsertől 5 kilométerre északnyugatra, a Somlótól délkeletre fekszik. Zsáktelepülésnek tekinthető, közúton ugyanis csak egy irányból, a 8-as főútról érhető el. Nevét már 1288-ban említették az oklevelek Zurchuk néven. A falu lakosainak megélhetését egykor nagyrészt a szőlőművelés jelentette. Az 1700-as évek végének összeírásai szerint tisztán nemesi hely volt.

A falu határát a jobbágyfelszabadítás után felerészben még erdő borította, de ennek aránya a későbbiekben fokozatosan megváltozott.

Mielőtt beérnének a falu központjába, a kanyar után egy árok felett híd ível át. Az árokban néha talán víz is folydogálhat, esőzésekor. Az útkanyar íve és az árok között kialakított kis parkban áll a Dobán élő fafaragó, Bálint Árpád alkotása. A szobor egy nagy bajuszú vándort ábrázol, subában, kezében vándorbotja és fejfedője.

A település kardinális és egyben központi építménye a középkori eredetű, barokk római katolikus templom, amely a falun áthaladó út északi oldalán áll. Homlokzati tornya a hajó déli végén emelkedik, a szentély keskenyebb és alacsonyabb a hajónál, a sekrestye a bal oldalához csatlakozik. Két harangját Tóth Árpád öntötte Veszprémben. A templom szomszédságában található a művelődési ház, amely helyet ad különböző zenés rendezvényeknek (farsang, idősök napja, szilveszter), a közmeghallgatásnak és egyéb önkormányzati rendezvényeknek, kiállításoknak, kézműves foglalkozásoknak, családi rendezvényeknek. Továbbá otthont ad a könyvtárnak, ahol mozgókönyvtári rendszer működik, ennek köszönhetően a könyvtári állomány folyamatosan bővül.

A templommal szemben található a polgármesteri hivatal, amely egyben otthont ad az orvosi rendelőnek is. Említésre méltó az az összefogás, amely a Borszörcsökért Alapítvány szervezésében valósult meg. Szép eredménye ennek a Kápolna-dombon, a kis kápolnával szemben felállított stációk. Bálint Árpád fafaragó művész által fából faragott jelenetek előtt járhatjuk végig Jézus keresztútját, majd az út végén a kálvária kápolna várja a zarándokokat. Ez nagyszerű lehetőséget teremt az elmélyülésre és a lelki feltöltődésre. Miként az úgynevezett „Hálakereszték” is, amelyekből négy található a községben, és a helybeliek jóvoltából mindegyiknél látható mindig az évszaknak megfelelően friss virág. A településen végigsétálva megtekinthetjük a Hősök parkját, a helyi védett házakat, a II. világháborús emlékművet, valamint a Petőfi-keresztet. A kerékpárral érkezők pedig megpihenhetnek az SMB kétkeréken pihenőhelynél.

Borszörcsök törekszik a fejlődésre, a folyamatos megújulásra, hogy az itt élők, valamint a fiatalok számára élhető, élvezhető jövőt biztosítson.

CSÖGLE

Csőgle község a Kisalföld középtáján a Marcal-medencében, a Marcal folyó mentén észak-déli irányban hosszan elnyúló Marcal-völgy középső részén, a folyó 4–5 km széles teraszos völgyében helyezkedik el. A község határában fut a Marcal folyó, melynek medre és partja gazdag élővilággal bír. Itt húzódik a növény- és állatvilágban ritka szépségű "Bozót", melyre a természetvédők is felfigyeltek és ennek köszönhetően már bekerült a kiemelt agrár állami támogatások körébe.

A település története a honfoglalás koráig nyúlik vissza. A falu neve Csögle /Csigla/, mely gyeput, sövényt jelent, és a török nyelvből eredeztethető. A falu első okleveles említése 1275-ből ismert Chygla néven. A megye legnépesebb egyetemes nemesi faluja volt.

A falu nemessége aránylag kis területen gazdálkodott, mégis minden módon törekedett megtartani nemességük hírét és becsületét. Minden háborúban voltak köztük bátor és harcos, az országot fegyveresen szolgáló férfiak. A falu régi oklevelei, melyekben a régi kiváltságokat nyerték, az idők során elvesztek vagy megsemmisültek. VI. Károly császártól 1722-ben nyert a falu újító oklevelet. Ebben figyelembe és fontolóra véve a falu hűségét és hűséges szolgálatait, melyeket a Magyar Szent Koronának és a magyar királyoknak tettek és ígértek, hogy a jövőben is tenni fognak, a "kurális" Csögle falut, "melyet elődeik emlékezet óta valóságos és békés használatában, uralmában és folyamatos bírásában voltak", annak nemes lakóinak "adja és juttatja igaz határjeleik és régi határai között", minden hasznukkal és tartozékaikkal.

A település újkori történetében sorra megújultak a falu életében a legfőbb stratégiai helyek. Az orvosi rendelő, majd az iskola. Ez utóbbi igen komoly fejlesztés volt. Harmadával bővült az iskolaépület a Magyar Falu program keretében: épült három új tanterem. Most pedig a tornateremhez már megvannak a kiviteli tervek. Százéves álma volt már ez a falunak, a sportszerető lakóinak. Kimagaslóan sokat köszönhet településünk a Magyar Falu Programnak. Az óvodában már két fejlesztés is megvalósult. Az egyik energetikai beruházás volt, a másik pedig játszótér létesítése az óvodánál. Vásárolhattak egy új falubuszt a két éve működő falugondnoki szolgálat számára. Az orvosi rendelő fejlesztése mellett az óvoda és a polgármesteri hivatal esetében is igen fontos volt az energetikai fejlesztés. Ez lényegesen csökkentette a fenntartási költségeket, s ezzel hosszú időre komoly megtakarítást jelent az önkormányzat és persze a hivatal számára. Útfelújítás is történt, nem is csak a falun belül. A 8-as főúttól a Csögle tábláig 10-15 kilométeren teljesen új úton lehet közlekedni.

DABRONY

Dabrony 430 lelkes Veszprém megyei kisközség, amely a Kisalföld legdélibb részét képező Marcal-medence szélén, a Bakonyaljának is nevezett átmeneti vidéken helyezkedik el. A település nevét a szláv Dobron személynévből eredőnek vélik.

A ma ismert legrégebbi oklevél, amely Dabrony települést megemlíti 1240-ből való.

A török uralom elmúltával ismét a pálosok birtokába jutott a falu. Ebben az időszakban 1884-85-ben tanítóskodott a községben Gárdonyi Géza.

Bár rövid ideig élt itt, két jelentős műve is ide köthető: itteni élményei alapján íródott Lámpás, és az Én falum című könyve. Gárdonyi Géza szobra is helyet kapott a falu központjában lévő téren. A szobor Ferenczy Imre szobrászművész alkotása, aki szintén a falu szülötte.

Háborúval köszöntött be a következő század. Különösen élénkek voltak ezen a vidéken a magyar nemesi sereg, és a franciák harcai. Ennek emlékét ma is őrzi „Kálvária dombi kereszt” ahol a néphagyomány szerint a harcokban elesett francia katonák vannak eltemetve.

Ebben a században a falvakhoz hozzátartozott a betyár élet jelensége is. Dabronyból származott Sobri Jóska alvezéréként tevékenykedő Milfajt Ferkó, aki talán mindmáig a falu legismertebb, leghírhedtebb szülötte. Milfajt vakmerő, eszes „tanult” betyár volt, de ez sem mentette meg várható végzetétől, hogy akasztófán végezze. A kivégzése előtt írt búcsúlevelét a Veszprém megyei levéltárban őrzik.

Az első világháború, a négy évig tartó esztelen öldöklés is mély nyomot hagyott a község életében. A faluban ma is látható emlékmű a belevésztett áldozatok, hősi halottak nevével.

A rendszerváltás után a község látványosan és dinamikusan fejlődni kezdett. Első lépésként polgármesteri hivatalt létesítettek, majd megépült a faluház. Ennek építésében a falu apraja-nagyja szívesen, és nagy lelkesedéssel vett részt.

Ez a közösségi ház ad helyet az orvosi rendelőnek, gyermekvédelmi tanácsadónak, könyvtárnak, színházteremnek, polgármesteri hivatalnak.

Ebben az időszakban megtörtént a falu össz-közművesítése. Kiepült a teljes települést lefedő víz, gáz, telefon, csatornahálózat.

Az önkormányzat napjainkban körforgásrendszerben működik, de továbbra is legfontosabb feladata is a falu építése, szépítése, az itt élő emberek problémáinak megoldása, és a helyi értékek megőrzése.

DEVECSE

A város meghatározó jelentőségű közlekedési útvonalak találkozásánál, a Somló-hegy tőszomszédságában fekszik.

A település és környéke természeti értékekben rendkívül gazdag. A Széki-tó az ország egyik legkedveltebb horgásparadicsoma. A Széki-erdő, valamint a Meggyeserdő különleges élővilágával a túrázók kedvelt célpontja. Devecser ősi magyar település, 1297-ben már oklevelek említették Devecser falu nevét. A város múltjából adódóan nemcsak köztéri műalkotásokban, hanem műemlékekben, épített értékben is bővelkedik.

A fiatal város mindennapi életét 2010. október 4. gyökeresen megváltoztatta.

Az iszapömlés egy éves évfordulóján avatták fel Devecserben a 8 hektáros emlékparkot, amely a vörösiszap által elöntött területen létesült. A Pápai út felől a városba érve már messziről szembetűnik a Turulmadaras I.-II. világháborús emlékmű, mely azóta a település jelképévé vált.

A parkban a középső tó partján található a Devecseri Trianon Emlékhely.

A vörösiszap-katasztrófának emléket állító kiállításnak ad otthont a Rotary-ház az Árpád utca 7. szám alatt. Az épület előtt a múltnak tiszteleg a kökereszt, nem messze tőle az ipari katasztrófában megsemmisült 18 utcára emlékeztet a 2016-ban felállított kopjafa.

A károsultak nagy része otthonra lelt a Makovecz lakóparkban, melynek közepén áll az Újjászületés Ökumenikus Kápolna.

A város főterén áll a Pádúai Szent Antal tiszteletére emelt templom, melynek elődjét a XIII. században szentelték fel. Szántó Arator István katolikus bibliafordító és Gárdonyi Géza tanító emléktáblája a bejárat két oldalán található. Mint ismeretes, Gárdonyi Devecserben tanítóskodva itt szerezte 1882-ben a Fel nagy öröme című karácsonyi templomi éneket.

Devecser főterének díszjele a műemléki védelem alatt álló, barokk és eklektikus jegyeket viselő Esterházy-kastély, melynek udvarházából Csóron András 1532-39 között várkastélyt emeltetett. A közelmúltban nyitotta meg kapuit a Devecseri Helytörténeti Tárlat, mely a Kastély épülete utcafrontján kapott helyet.

Esterházy Károly az 1760-as évek második felében feltöltötte a várat körülvevő vizesárkot a közelben megindult új templom építése során kitermelt földdel. Leeresztették a Torna-patak vizével felduzzasztott tavat, s ezen a területen alakították ki a mai park elődjét. A kastélyt övező angolpark jellegű várkert különleges fáit 1790-től Esterházy Ferenc telepíttette.

A Berta park az egykori Devecseri Járási Berta Kórház épületegyüttesének területét foglalja magába. Több mint két évtizedes enyészet után 2021. január 1-től a megmentett és felújított épületrészek a városi szociális központnak adnak otthont. Az egykori kórházudvar jelentős része már megújult. Az épülő tematikus botanikus kertben már látogatható a japánkert.

DOBA

Az első híradás a településről 1288 évből származik, mint TERRA DOBA (Csánki III.228). A DOBA településnév valószínűleg vastag, kövér értelmű középkori DUBAM magyar személynévből származik. A középkorban a település Kinizsi Pál, majd a 16. századtól egészen 1945-ig az Erdődy-család birtoka volt, régebben Somló-vári, majd a Jánosházai uradalomhoz tartozott. 1570-ben telkeinek 90%-a felégett és lakatlan lett, 1596-ban a török és tatár együttesen perzselte fel.

A településen jelentős értéket képvisel az Erdődy kastély és parkja. A regényes fekvésű 83 hektáros angol park természetvédelmi terület, jelentős botanikai és kerttörténeti értékkel rendelkezik. A római katolikus templom a XIV. századba épült Szent Péter és Szent Pál apostolok tiszteletére, gótikus eredetű és érdekessége, hogy a falai között római kori lelet van eltemetve. Koperniczky dr. Enyi István festőművész itt élt és alkotott. Végredeletében minden vagyonát a falura hagyta, az önkormányzat az ingatlant felújította és az itt kialakított képtárban több mint 60 alkotással várja az idelátogatókat.

A település életét nagyban befolyásolja Somló hegy közelsége. Borászata jelentős. Az itt termelt bor karakteres, egyediségét, ásványos jellegét a vulkanikus talaj adja. A leghíresebb a juhfark, amit a „nászéjszakák borának” is neveznek és egyediségével a megyei értéktárban is szerepel. A történelem során több királyi udvarban is fogyasztották, hírnevét annak a kiemelkedő tulajdonságának köszönhetette, hogy minőségéből több hónapnyi tengeri szállítás után sem veszített.

A település hangulatát is meghatározza a Somló, a környezeti adottságok, a történelmi értékek jelenléte, és az egész évben zajló idegenforgalom.

A páratlan szépségű Somló, 432 méter magas haranghegy, Magyarország legkisebb történelmi borvidéke, tájvédelmi körzet. A hegy neve abból az időből származik, amikor még somfa borította tetejét, lankáit. A Somló bebarangolása pincelátogatásokkal vagy anélkül számos érdekességet tartogat az ide érkezők számára úgy, mint a Somló vár, a Kinizsi-szikla, a Szent István kilátó vagy a Szent Márton kápolna és forrás.

EGERALJA

A község valószínűleg a XII. században keletkezett. A középkorban több írásos forrás is említi, melyek szerint a falu lakói királyi vadászok voltak. A település lakossága 210 fő.

Nyugodt, csendes környezetben egy, a Somló, a Ság-hegy tengelyében, a Marcal folyó árterében helyezkedik el. A község két részre tagolható, mélyebben fekvő része, az úgynevezett Bozót, amely a 2000-es évektől Natura 2000-s védelem alatt áll. Magasabban fekvő részéről tiszta időben gyönyörű kilátás nyílik a Somló-, és Ság-hegyre egyaránt. 1949-ben Egeralját a szoroson mellé épült Adorjánházával egyesítették, Adorjánháza néven. 1991. november 1-jén azonban a település ismét önálló lett.

A község neves szülötte Cserkuty Sándor népdalszerző, és Szalóky Károly festő, író, muzeológus, akinek a Helytörténeti Gyűjteményt köszönhetik (jelenleg a Veszprémi Laczkó Dezső Múzeum őrzi az értékeket). Elődeink előtt a világháború hőseinek emléket állító szoborcsoport és a Milleniumi emlékmű mellett tiszteleghetünk.

ISZKÁZ

Iszkáz a Marcal-medence nyugati részén helyezkedik el. A Hunyor-patak völgyének jobb partját kísérő domsorra épült. Az első írásos emlék a településről 1212-ből maradt ránk. Történelmét tekintve nem is egy falut kell megemlítenünk. 1947-ben Alsó- Felső-, és Középiszkáz községek egyesítése révén létrejött Iszkáz. A három falu összevonása már a XIX. században indokolt lett volna, azonban ezt az akkori társadalmi ellentétek megakadályozták. Iszkáz név szláv eredetű személynévből alakult ki.

Alsóiszkáz településről az első írásos emlék 1212-ből való. Itt mint, nemesi birtok van feltüntetve. A település a Töttös előnevet a XVI. században kapta miután a felsőiszkázi Töttöscsalád ide települt. Legnagyobb birtokosa Martonfalvy Pál volt, aki saját földjéből temetőhelyet biztosított a község számára. Középiszkáz: Kápolnás Iszkáz nevet Kápolnája után kapta, melyet a XVIII. században még lehetett látni a falu határában. A falut kisenemesek csoportja lakta. Felsőiszkáz: A Töttös család Alsóiszkázra költözése után kapta Mindszent Iszkáz nevet. Itt alakult ki a plébániahivatal. Ide tartozott Kiscsősz, Kisszölös, Alsó-, és Középiszkáz. Földjei kisebb birtokosok és az egyház tulajdonában voltak. A faluban iparosok is dolgoztak emellett, egy asztalos, egy kovács, egy takács, egy cipész, egy szabó, egy kereskedő és egy bognár mesterember, utóbbi volt Nagy László költő dédapja. Mindhárom települést katolikus vallás közösségek lakták, nemzetisége magyar volt. Ezek kötötték össze őket, valamint a közös plébániához való tartozás és a feudális birtokrendszer. A településen a megélhetést a gabona- és takarmánytermesztés biztosította. Napjainkban is ez a meghatározó a munkahelyek megoszlását tekintve.

A település közigazgatásának meghatározója a legnagyobb földbirtokos, Papp János volt. Nevéhez kötődik a középiszkázi klasszicista kastély megépíttetése. Az 1848-49-es forradalmat követő önvédelmi- majd szabadságharcokból is kivette a részét a falu. Felsőiszkázi temetőben nyugszik Horváth György 1848-as honvéd hadnagy, aki később 1868-ban századosi rangot kapott. Ezen felül Alsóiszkáz legnagyobb birtokosa Martonfalvy Pál is harcolt, mint honvéd hadnagy, a függetlenség oldalán.

Az első iskoláról 1774-ben van tudomásunk a községben. A tanmenetben még nem a mai értelemben vett tantárgyak kaptak helyet. Ekkor kötelező tananyagként oktatták a konyhakertészetet, a gyümölcsfatermesztést, a polgári jogok és köteleességek tudományát és a testgyakorlást. A XX. század folyamán csak a jelentősebb történelmi események rengették meg a falu életét. Mára a gazdasági helyzet és falu lakosságának folyamatos csökkenése lehetetlenné tette egy önálló iskola működtetését.

KAMOND

Kamond Veszprém megye nyugati peremén, a Marcal folyó árterének szegélyére épült település. Nevét a szláv eredetű „kamen” szóból vették át, jelentése: kő, szirt. A szláv jelentésű szóból következtethető, hogy a falu a honfoglaláskor már állt. Első írásos említése 1062-re tehető. Kiskamond és Nagykamond községek egyesítésével 1954. november elsején jött létre a ma ismert Kamond.

Kamond lakosságszáma 2021-ben 432 fő. A település civil szervezeteinek köszönhetően a lakosság aktívan részt vesz a közösségi életben. Önkormányzatunk számára fontos a településünk fejlesztése, kulturális eseményekkel az összetartozás tudat erősítése és a keresztény hagyományok megőrzése. Fontos számunkra, hogy aktív kapcsolatokat ápoljunk határon túli magyar testvéreinkkel. Nem sok ilyen kicsiny település mondhatja el magáról, hogy három testvértelepüléssel is büszkélkedhet (Jedd község Székelyföldön, Szap község a Csalóközben és Palágykomoróc község Kárpátalján).

A településen Polgárőr- és Tűzoltó Egyesület valamint Sportegyesület működik. A tűzoltó egyesület gépjárművel felszerelt. A falugondnoki szolgálat 2009-ben került bevezetésre.

Pályázati támogatással a Faluház udvarán fedett Rendezvénytér létesült és az épületegyüttes fűtési rendszere is alternatív, faapríték tüzelésű lett.

A községben jó a közbiztonság, kamerás térfelügyelő rendszer is működik. Több nyertes pályázatnak köszönhetően megújult a Sportpálya környéke. A Kamond FC. jelenleg a járási harmadosztályban játszik. 2020-ban egyedi biológiai szennyvíztisztító kisberendezések kerültek kiépítésre a településen.

A község bekapcsolódott a kerékpáros turizmusba, egy LEADER pályázat keretében kerékpáros pihenőhely létesült Kamondon. Az elmúlt években új munkahelyek is létesültek a településen, egy műanyag nyílászáró készítő üzem és egy bútorasztalos üzem települt be.

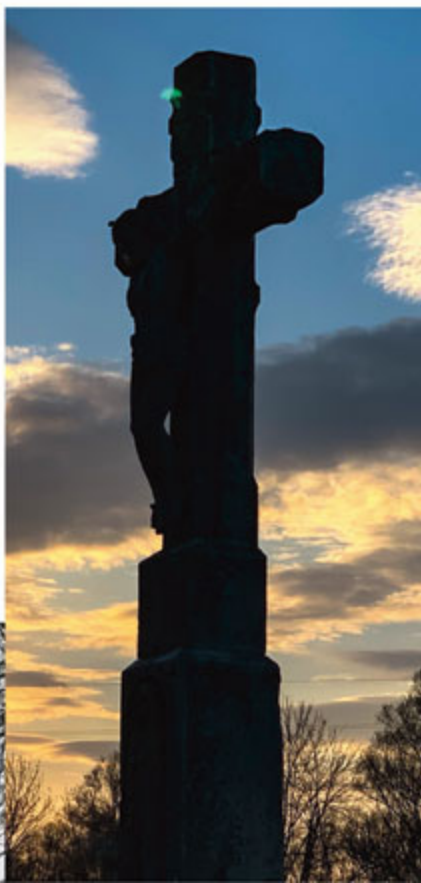
KARAKÓSZÖRCsök

Kinek ne ülne mosoly az arcára Karakószörccsök neve hallatán? A név széles körben elterjedt, a magyar nyelv használói azonban legtöbbször vicces, ironikus keretek között említik a községet. Egyfajta misztikum veszi körül a falut, ami sokak szemében azt is kétségessé teszi, hogy a település egyáltalán valós. Többen azért látogatnak el Karakószörccsökre, hogy a helységnev tábla mellett készített fotókkal bizonyítsák a település létezését.

A kételkedők hangzatos fricskái ellenére a falu nagyon is létezik. Már a 19. századi dokumentumokban is úgy szerepel, mint amit igen szenvedélyes, tüzes, „karakán” emberek laknak. A helység viharos történetében volt papverés, szerelemfáltésből kitört, filmekbe illő kocsmái verekedés. A szörccsökieket mindig úgy ismerték, mint akik kiállnak a jogaikért, s nehezen viselik, ha sérelem éri őket. Mielőtt a vidékiesség okán pálcát törnének a település lakossága felett, a korabeli feljegyzéseket átlapozva azt is meg kell említenünk, hogy a falu katolikus és evangélikus közössége nagyon jól megfér egymással, soha nem voltak hitvillongások vagy vallási konfliktusok, és mára a tettelegességig fajuló vitarendezés is a múlté.

Karakószörccsökön mindig példás volt a közösségi élet. Régen is, a rendszerváltás után is volt a településnek tánc- és színjátszó csoportja. Napjainkban számtalan kulturális program közül választhat a település és a térség lakossága. Rendszeresen vehetnek részt kézműves foglalkozásokon. Az asszonyok számára nemezelő- és hímző szakkör működik. A hagyományos ünnepek előtt pedig rendszerint tematikus kézműves foglalkozásokat szerveznek. A gyermekek körében kedvelt a Könyvtárhozi, amely keretein belül alkalmanként a felnőttek számára is történik vetítés.

A kultúrát kedvelők részt vehetnek színházi esteken, könnyű- és népzenei koncerteken. A Faluház ad otthont a Civil Kaszinónak is. Emellett a megemlékezések, Gyereknapiak, Falunapiak, Értéknapiak is megrendezésre kerülnek a településen, ahol elsősorban cél a helyi identitás erősítése. A falu a hazai és az Európai Unió forrásainak köszönhetően folyamatosan fejlődik. Ezen támogatások segítségével hozhatta létre a település a Tájházat, a Parkot, újíthatta meg Faluházát is. A Magyar Falu Programnak köszönhetően fejlesztéseket végezhettek el a temetőben, beszerzésre kerülhetett a falubusz és egy kommunális eszközökből álló gépcsomag is. Ebből a forrásból kerül kialakításra a Faluház közösségi parkja és ebből a támogatásból valósul meg a közösségszervező bértámogatására is, így a kulturális programokra nagyobb anyagi keret fordítható. Hosszas azon pályázatoknak listája is, amelyek alapján a település kulturális programjai megvalósításra kerülhetnek. A nyüzsgő közösségi életet csendes, csodálatos természeti környezet veszi körül páratlan kilátással a Somló-hegyre.

KERTA

Veszprém megye nyugati szélének közelében fekszik, a Marcal völgyétől néhány kilométerre keletre. A község első okleveles említése 1272-ben Keercha megnevezéssel szerepel. 1488-ban Kinizsi Pál birtokaként tartották számon. Lakóinak száma 560 fő. A településen óvoda és iskola működik. Kerta történetét a falu legendás tanítója, iskolaigazgatója Süle Sándor dokumentálta, a helytörténeti kiállítás a kertai iskolában látható.

Kerta község Önkormányzata a sikeres pályázati támogatásokból és a helyi iparüzési adó bevételéből a belterületi utak felújítását valósította meg. A Kultúrház, Orvosi rendelő fűtőkorszerűsítésére is sor került. Vidékfejlesztés Program keretében egyedi szennyvízkezelő berendezések telepítése valósult meg 155 millió forint támogatással, 40 millió forint önerővel. Energetikai korszerűsítésre TOP-os támogatást kaptunk 74 millió forintot, melyből a Polgármesteri Hivatal és az Óvoda épülete újult meg.

Magyar Falu Program pályázatán az Óvoda udvarára új játékok, kerítés kerültek kiépítésre. 2021-ben újabb támogatásból az Óvoda épület teljes tetőcseréjére került sor.

A vállalkozói kedv kimagasló. A településen napjainkban közel 50 vállalkozás, cég működik, melyek tevékenysége sokszínű, a munkahelyek biztosításán túl sokféle szolgáltatást nyújtanak a lakosság számára. Az ipari üzemek bővülnek, jelentős fejlesztéseket valósítottak meg az utóbbi években.

KISBERZSENY

Kisberzsény község Veszprém megyében, Ajka kistérségében található, Devecsertől nyugatra, a Torna patak jobb partján, a Torna-Marcal torkolata közelében fekvő település.

A faluról 1398-ban maradt fenn az első írásos adat, Nemes Berzsény néven. Kisberzsény község hivatalos oklevelekben 1488-tól szerepelt. A 14. és 15. században Somló-vár tartozéka volt. Lakói egyetlen nemesek és parasztok voltak.

A lakosság 1774-ben saját költségén épített imaházat, mivel temploma nem volt, mint leányegyház Túskevárhoz tartozott.

Iskolájáról és rektoráról 1771-ben írtak először. Legnagyobb lélekszáma 1857-ben 431 fő, azóta állandóan fogyatkozik. Megélhetési bázisát az agrártermelés jelentette.

A ma is álló Szent Mihály templom, a település középpontjában található, mely a 19. században épült.

A templom falán található az I. és II. világháborúban elhunytak emlékére készült emlékmű.

Az evangélikus harangláb a templom mögött lelhető. 1 harangja van: Christian Berger öntötte Bécsben, 1636-ban. Az országban a második legrégebbi evangélikus harang. Felfüggesztése és nyelve teljesen eredeti. Hosszú idők óta használaton kívül áll.

A művelődési házat 1959-61 között építették, majd orvosi rendelőt, tűzoltószertárt, könyvtárt, korszerű vegyes- és italboltot alakítottak ki.

A tanácsválasztások előtt közigazgatásilag a túskevári körjegyzőséghez tartozott. 1969. július 1-től a túskevári községi közös tanács társközsége. 1977-től a túskevári községi közös tanácsot a somlővásárhelyi községi közös tanácshoz csatolták. A községnek társközségi szerep jutott. 1990-től Túskevár és Apácatorna községekkel, Túskevár székhellyel alakítottak körjegyzőséget. 1991-től jelentős fejlődést élt meg a község. Még ebben az évben egészséges ivóvizet kapott a település. Az összes belterületi, önkormányzati út és járda aszfaltburkolatot kapott. Új buszváró és buszforduló, valamint mini-gázcseretelep építésére került sor. A telefonprogram és a gázhálózat kiépítése befejeződött.

Az elmúlt években az önkormányzat tulajdonában lévő épületek folyamatos korrekción estek át. A településen kerékpáros turisztikai fejlesztés valósult meg 2019-ben, mely által kerékpáros pihenőhely található a faluban.

A község két játszótérrel is rendelkezik, az egyik 2020-ban, pályázat útján, fejlesztésen esett át. Kisberzsény törekszik a fejlődésre, a megújulásra, hogy mindenki számára megfelelő jövőt biztosítson.

KISCSŐSZ

A hagyományos kultúra kiemelkedő helyszíne. Mára világszerte ismert népművészeti fesztiváljairól, kulturális képzéseiről és a helyi hagyományápoló közösségeiről.

A falut 1212-től említik, királyi csőszök lakták. Lakossága római katolikus, az itt élők létszáma ma alig haladja meg a száz főt. Félúton fekszik a Somló és a Ság hegyek között, így a Nagy Somló Borvidék kapcsán is fontos szerepet tölt be. Különösen azért érvényes ez, mert rendezvényei révén művelt, borkedvelő turisták sokaságát vonzza a térségbe. A falut körülvevő csodálatos természeti környezet, a kiválóan átjárható erdei, mezei útrendszer, a közelben csörgedező Hunyor patak körül fellelhető flóra és fauna a lehető legszebb vonzerőt adják a falusi világra, túrázásra vágyóknak, megszépítve az itt élő emberek mindennapjait is.

A lakosság körében ma is jelen van a háztáji gazdálkodás, sokan foglalkoznak a térség földjeinek művelésével, haszonállatok tartásával. Több lovas, tehenes gazda is él Kiscsősön. A lovak, jelenléte lehetőséget ad lovas kocsis, vagy hátszoros túrák szervezésére is. Kulturális élete hatással van a szélesebb térségre, egész éven rendezvények zajlanak, melyek alapja a helyi közösség tudása, értékvilága. Kiemelkedő közösségi tevékenységet folytat az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület, melynek tagjai újraalkották a régi idők ünnepeinek programjait, gondozzák a vallási emlékeket, elsajátították az egykor énekelt népdalokat, bemutatják a vidék táncait. Az Egyesület működteti a Hunyor Regionális Népi Kézműves Alkotóházat, a Kiscsőszi Táncházat, a Kultúrpatját és a Bivaly Fogadót.

Kiscsős büszke lehet örökké friss vizű artézi kútjára, műemlék templomára, gondozott temetőjére és közterületeire.

KISPIRIT

Kispirit község a Somló és a Ság-hegy között található, a Marcal völgyében, Veszprém és Vas megye határánál. A Kisalföld talán egyetlen olyan helye, ahonnan mindkét tanúhegy gyönyörűen látszik.

A települést 1532-ben említik először, neve valószínűleg személynévből (Pierre, Peir) származik. A középkorban Pirit néven jegyzik.

Lakossága egytelkes nemesekből és jobbágyokból állt, abban az időben a Csonon család uralja a paraszti réteget. 1545-ben Török Bálint csapatai megszállták a települést, mindenét felélték vagy elhurcolták. 1556-ban pusztá, 1567-től török uralom alá kerül, elnéptelenedett. A XVII. század közepén az itt élők már Pápa városához tartozó katonáskodó személyek, akik nem függenek, mint jobbágyok.

1818-ban épült egy csárda is, ami népszerű volt a lakosság körében, sok híres bakonyi betyár is megfordult ott, többek között, az utolsó híres bakonyi betyár, Savanyú Jóska. A betyároknak és a csárdának ma már csak az emléke él. A csárdát 1941-ben szétrombolták, helyén ma lakóház áll. A református templomot 1793-ban kezdték építeni és 1794. júliusában szentelték fel. Az épület, népies késő barokk stílusú. Tornyában két harang lakik. A 329 kg-os harangot Seltenhofer Frigyes öntötte 1925-ben Sopronban, a 183 kg-osat Mendl János Győrről 1835-ben. A templom, a település egyetlen keresztény épülete.

A kultúrházat 1958-ban avatták fel, mely azóta felújításon esett át és ma is rendezvények helyszínéül szolgál. Jelenleg a település a Tüskevári Közös Önkormányzati Hivatalhoz tartozik.

I. és II. világháború elesettjeinek emlékére emlékművet állítottak. Az első világháborúban 27-en, a másodikban 12-en haltak hősi halált a faluból.

A helység kiemelkedő épülete, a Kovácsműhely. A műhely nagymértékben segítette, a helyi mezőgazdászok életét és a falu mai napig, eredeti állapotában megőrizte az épületet, valamint a berendezések egy részét, a történelmi múlt felidézése okán.

A régi iskola épületében kialakításra került egy 30 fős ifjúsági szálláshely. A szálláshelyhez nagy füves, árnyékos kert tartozik, ezáltal igazi falusi környezetben található.

Szabadtéri közösségi tér, pihenőhely szintén fellelhető, amely ünnepi események, közösségi rendezvények színhelye.

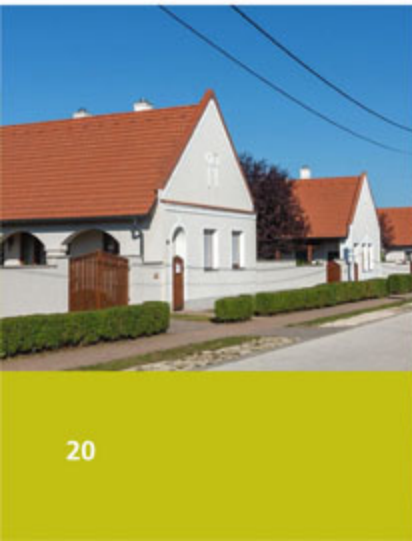
A községben egy civil szervezet működik, a Kispiriti Faluvédő Egyesület, melynek 21 tagja van. A falu díszítésében, ünnep- és hétköznapijainak változatossá tételében vesznek részt.

Kispirit törekszik a fejlődésre, az elmúlt években pályázat útján megtörtént a temető fejlesztése, valamint több kommunális eszköz beszerzése, ezáltal élhető és élvezhető környezetet biztosítva.

KOLONTÁR

A 732 lelket számláló Kolontár község Veszprém megyében, a Devecseri járásban található. A falu első írásos emléke Szent István király korából származik, 1019-ben Korunthal néven említik a települést. A törökidő utáni újratelepítési szerződés eredményeképpen 15 német gazda vásárolta meg az Esterházyak devecseri uradalmához tartozó Nagy-Kolontár pusztát és Kis-Kolontár pusztát fele részben. A szorgos és takarékos német lakosságnak köszönhetően 1751-ben iskolát, majd 1772-ben barokk stílusban templomot építettek, amely a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére lett felszentelve és megáldva. Táncsics Mihály 1820 karácsonyától 1821. április 23-ig Kolontáron lakott és segédtanítóként tanított. 1872-ben megindult a forgalom a Székesfehérvár-Szombathely vasútvonalon, vasúti megálló létesült a település számára, ahol 2015 végéig álltak meg a vonatok. A 20. század elején a jobb megélhetés reményében 78 tősgyökeres lakos vándorolt ki Amerikába. Emléküket őrzi az 1911-ben felállított Szentháromság oszlop. 2010. október 4-én a déli órákban átszakadt a községhez közeli Ajkai Timföldgyár vörösiszap-tározójának gátja. Rövid idő alatt mintegy 600-700 ezer köbméter lúgos iszap árasztotta el a falut. A szerencsétlenség 9 helyi lakos halálát követelte. A Kossuth utcai, vasúton belüli lakótelek helyén emlékpark létesült Életfával és Lélekharanggal. Az itt lévő egykori gazdasági épület megőrzésre került és mementóként őrzi a katasztrófa pusztítását. Az új lakóházak a Bezerédi utcában épültek fel 2010 és 2011 júliusa között. A Szentkút Devecser város területén található, de fekvését tekintve a községhez van közelebb. Egy 1805-ös feljegyzés szerint már az 1700-as években is rendszeresen jártak ide zarándokok, és hittek a kút vizének gyógyító erejében. A 2008-ban felszentelt Jézus-Ösvényen, Kolontártól a Somló-hegy csúcsáig járhatják végig az idelátogatók Jézus életének főbb állomásait. A Betlehemi barlang pontos mását a templomdomb oldalában alakították ki. A település határában lévő Szentkút Mária kútját szimbolizálja. A Szabadság domb tetejéről páratlan kilátás nyílik a Bakonyra. A falu határában lévő Lörintei-víztározó kedvelt horgászhely.

NAGYALÁSONY

Nagyalásony Község, Pápától délnyugatra, a Somló hegy közelében fekvő Árpád kori település. Pápa és Ajka városától egyaránt húsz km-re fekszik. Első említése Olosun alakban 1240-ből ismert. Nagyalásonyként, Nagh Alason alakban 1488-ban tünt fel először. A települést 1566-ban felgyújtották, majd 1567-től uralom alá vonták a törökök. 1596-ban másodszor is feldúlták, kifosztották, leégették, majd az 1600-as évek elejétől újjáépült. A falu a török hódoltság alatt is lakott hely, lakosai már ekkor nagyrészt evangélikusok. 1910-ben 932 lakosából 931 magyar, amely 177 római katolikus, 47 református és 697 evangélikus felekezetű emberből tevődött össze. Az idők folyamán az elvárosiasodás hatásai itt is érzékelhetővé váltak, hiszen a csaknem ezer lakos napjainkra körülbelül a felére csökkent a településen. Az utóbbi néhány évtized azonban némi reményt mutat arra, hogy az emberek újra visszatálnak a falusi létehez, hiszen a Nagyalásonyban élők szinte kisvárosiként élhetik mindennapjaikat. A falu rengeteg intézménye széleskörű szolgáltatásokra ad lehetőséget. Egyre ritkább, hogy egy falu rendelkezik saját napköziotthonos óvodával, illetve egy korszerű általános iskolával, amely bármely városban is megállná a helyét. Található még a településen könyvtár, kultúrház, postahivatal, a nemrégiben átadott modern piactér, amely a Ludas-tó mellett található és teret ad a falubeli kistermelők termékeinek értékesítésére, különböző programok, rendezvények lebonyolításának. A festői szépségű Ludas-tó évek óta vonzza a látogatókat. Parkosított, szalonna sütési lehetőséggel ellátott, kulturált környezetben tölthetik az időt az ide látogatók. Közvetlen a tó közelében sportpark és minden várakozást kielégítő játszótér ad szórakozási lehetőséget a fiatalabb korosztály számára. A helyi kisvállalkozók rengeteg szolgáltatást biztosítanak a falubelieknek és az ide látogatóknak, hiszen fodrász, manikűrös, autószerelő, sajtókészítő, méztermelő, asztalos, termelők portékáit, illetve szolgáltatásait élvezhetik az erre igényt tartók. Egy katolikus és egy evangélikus templom áll a hívő emberek rendelkezésére, s nem utolsósorban több egészségügyi szolgáltatás is elérhető itt. Rendelkezik a település civil szervezettel is, a Polgárőr és Sportegyesülettel. Az infrastruktúra kiépített, korszerű, 2020 óta működik a csatornahálózat. Az önkormányzat és a képviselő-testület pedig minden erejével a falu fejlesztésén dolgozik. 2019-ben több mint 67 millió forint összegű TOP-os forrás felhasználásával valósult meg orvosi rendelő, védőnői tanácsadó és fogorvosi rendelő átadása, bővítése, akadálymentesítése a Nagyalásony, Béke tér 5. szám alatti ingatlanon.

NAGYPIRIT

A Marcal folyó keleti partján, közel Vas megye határához fekszik Nagypirit. A 260 lakosú település nyugati és északi határán a Marcal folyót kísérő rétek fekszenek. A vizes területek egy része fokozatosan művelésre került, másik része kaszáló és legelő, ami országos jelentőségű természetvédelmi terület és láp.

A falu említése 1372-ből származik Pered néven. Az eredetileg egységes Pirit a középkorban két részre szakadt, az egytelkes nemesek által lakott rész kapta később az Egyházas- vagy Nagypirit nevet.

A Református Templomot 1796-ban építették, míg tornya 1802-ben készült el, 1896-ban újjáépítették a templomot, 1996-ban a tető újult meg. Az épület stílusa barokk, sisakos toronnyal, egyenes záródású szentéllyel.

A templom kertben található az I. és II. világháború áldozatainak turulos emlékműve, amelyen olvashatók az áldozatok nevei. Az áldozatok falubeli emléket őrizve körülöleli a templomot az egykori hősök tiszteletére állított apró fejfák sokasága.

A múlt század közepén kialakított kavicsbánya helyén ma egy horgász-tó található, amelynek vize tiszta, de hínáros, mélysége sok helyen eléri a három métert is. Fő hala a csuka, de keszegféle, ponty és amur is megtalálható a tóban. A területet Natura 2000-es védettségű lápréten áthaladó földúton lehet megközelíteni. A vízenyős láprét sok madárnak, köztük ritka és védett fajoknak is ad védelmet és menedéket. A védett területen természet és tájkímélő gazdálkodást folytatnak.

A település főbb nevezetességei közé tartozik a kijárós csorda, amely egyedülállóan mondható az országban. A hagyományos, legeltetési szarvasmarha-tenyésztéssel foglalkozók mellett a hagyományos kézműves mesterségeket is őrzi a település, mint szövés, kosárfonás.

Kiemelendő a kiválóan működő Szociális Szövetkezet, mely zöldségtermesztéssel és feldolgozással foglalkozik, valamint vegyesboltot üzemeltet a településen élők számára.

A kultúrház, ami inkább multifunkciós közösségi ház, megfelelő teret és helyszínt biztosít a közösségi élet megvalósításához. Találhatók benne kisebb irodahelyiségek is, melyeket vállalkozók, civil szervezetek is használhatnak. A nagyterem, felszerelve a programok lebonyolításához szükséges infrastrukturális eszközökkel önkormányzati és családi rendezvényeknek is otthont ad. Ide várja a falubelieket a könyvtár is, néhány számítógéppel, internet-elérési lehetőséggel.

NOSZLOP

Noszlop Veszprém megye egyik legrégebbi települése.

Legismertebb birtokosa a helység nevét felvevő Noszlopy nemzetség lehetett. A Noszlopy család egyik birtokperében arra hivatkozik, hogy ősüknek a Botond nemzetségnek az itteni birtokukat Árpád fejedelem ajándékozta a Somló hegyével együtt.

Noszlop első hallásra kissé furcsán hangzó neve régi időket, elfeledett népi emlékeket őriz. 1086 – 1235 közti okleveleken Nuztupe, Nuztup, 1349-ben Naztaph, 1488. Noszlop alakban előforduló helységnév. Végül a szelídebb hanglejtésű Noszlop változatban maradt meg. Nyelvészeink a szót nyugati szláv eredetűnek tartják, jelentése különleges: „NE ENGEDJ, NE HAGYD MAGAD”. Az itt élők nem engedték, nem hagyták el magukat a történelem nehéz, erőt próbáló korszakaiban sem.

Sem a 1242-ben Dunántúlra zúduló tatár-támadás, sem a törökök átvonulása nem néptelenítette el a községet.

A környék gazdag forrásokban. A település határát a Hajagos, a Tegye és a Cinca patakok jelölik.

A Hajagos patakra épített mesterséges tóban halakat, a környékén vadkacsákat nevelnek.

A Somló hegy, Ajka, Pápa és Devecser városok irányából könnyen megközelíthető, tulajdonképpen a közepén fekszik a hegy és a városok alkotta négyszögnek.

A Somló hegy borútjai, a Balaton és a városok közelsége miatt is érdemes településünkön elidőzni. Programokban bővelkedik kicsiny falunk télen – nyáron, s Tegyei Katalinról szóló megfilmesített legendánk helyszíne is várja az ide látogatókat, az itt megpihenni vágyókat.

OROSZI

Oroszit feltehetőleg Szent István korában alapították, első írásos említése 1288-ból származik Vruzy, majd Oroszi néven.

A település a Somló-hegytől keletre található. Határa többnyire vízben szegény lankás dombhátaból áll. A község határán folyik át a Halagos –patak. 1550-ig nemesek és parasztok lakják, utána már csak a nemeseket említik az oklevelek. A török hódoltság idején lakatlan helyé vált, sem az 1696. évi dika-jegyzékben, sem az 1715. és az 1720. évi összeírásban nem szerepelt. 1733-ban írják újra össze kuriális nemességét a nem nemesi családokkal együtt. Ekkoriban főleg földműveléssel foglalkoztak a helyiek.

A XIX. század elején a határán lévő erdők kiirtásával területe majdnem kétszeresére növekedett, de ez népességyarapodást nem hozott magával. Az 1880-as években nagyobb területeket veszített el, amiket Noszlophoz csatoltak. Ennek hatása miatt a két világháború között sokan kivándoroltak.

A két világháborúban összesen 34 helyi veszítette életét. A községben született id. Dr. Antall József egykori miniszter, Dr. Antall József volt miniszterelnök apja. A község híres szülöttjének 2003-ban állítottak mellszobrot, amely Dániel Ferenc munkája. Id. Dr. Antall József, a volt miniszterelnök apja, a II. világháborúban több ezer menekültet mentett meg hamis papírokkal. A világháború után parlamenti képviselő volt, majd 1945-46-ban újjátelepítési miniszter.

A barokk templom 1757 körül épült, tornyát 1821-ben építették hozzá. A templom egyik látványossága a XII. századi vörös homokkő keresztelőkút. Az épület oldalán napórát láthatunk.

Megépítése idősebb Dr. Antall József, a község szülöttének nevéhez fűződik. A II. világháború előtt épült kultúrház 2005-ben újították fel. Az egykori miniszter és későbbi miniszterelnök fiának emléktáblái az épület falán láthatóak.

PUSZTAMISKE

Pusztamiske község a Déli-Bakony és a Kisalföld találkozásánál, Ajkától 12 kilométerre nyugatra, Devecseről 5 kilométerre délre fekszik.

A település neve minden bizonnyal a Miske személynevből származik. A pusztta jelző a 19. században rögzült egykori elnéptelenedésére utalva. Nevét 1402-ben említették először Kysmiske néven mint a környék kisnemesi falvainak egyikét. Az 1488. évi összeíráskor a Miske család birtoka volt. A 16. században a porták nagy része azonban már a nagybirtokos Csóron család birtokaként szerepelt. 1566-ban lakói elmenekültek a törökök elől, ezután sokáig pusztaként volt említve, csak 1761-ben települt újra szabad költözési jogú magyar lakosokkal. Anyaegyházát 1550-ben említették először az írott forrásokban, 1774-ben pedig már tanítóját is említették.

A 20. században épült a település közepén álló gót-román stílusú Pusztamiskei Evangélikus Leányegyházközség temploma. Saját tervei alapján Kiss Imre építette 1910-ben. Kilencváltozatú orgonáját Ország Sándor építette.

Az 1828-as összeíráskor 35 jobbágy, 26 házas, 14 házatlan zsellér lakta, 1869-ben már 66 házat írtak itt össze. A település lélekszáma a későbbiekben fokozatosan csökkent. 1960-ban még 716 lakosa volt, ma már csak ennek töredéke. Az elvándorlás, az öregedés máig jellemző tendencia, de a település vezetői folyamatosan dolgoznak azon, hogy Pusztamiske egy élhető, eredményes falu legyen, kiemelt cél a fiatalok helyben tartása.

A pusztamiskeieket egykor krumplisoknak nevezték. Pusztamiske egész történelme kiolvasható elkészített címerből. A burgonyavirág arra utal, hogy a településen burgonyatermelés folyt. A templom a vallást jelképezi, három felekezethez tartozók élnek ott. A rózsza a védőszentjük, Erzsébet legendájára utal. Erzsébet kenyeret osztott a szegényeknek, ami tilos volt, és amikor meg akarták büntetni, rózsává változott. A kard Mihály arkangyal kardját szimbolizálja.

A falu lakossága 439 fő, a településen 120 lakóingatlan található. Pusztamiske közigazgatási területei: a polgármesteri hivatal, orvosi rendelő, kultúrház könyvtárral, számítógépes teremmel, illetve egy közösségi térrel rendelkezik. A település legfontosabb programja a Krumplifesztivál, mely rendkívül magas színvonalon megrendezett, kültéri nyári esemény, amellyel a közösségépítés, esélyegyenlőségek csökkentése, társasági kapcsolatok erősítése jöhet létre, valamint hagyományörző és népi kulturális programok előtérbe helyezése.

SOMLÓJENŐ

Somlójenő a Somló-hegytől délnyugatra, a 8 sz. főközlekedési út és a Torna patak mentén fekvő település.

Egykori lakói és birtokosai a Jenő-törzsből származó, a király felszólítására azonnal hadba szálló várjobbágyok voltak. A Jenő nevű földön később két falu jött létre: Nagyjenő (a mai Túskevár) és Kisjenő (ma Somlójenő). A Somló előtagot jóval később kapta a község.

A középkortól a jobbágyfelszabadításig a győri püspök fennhatósága alatt állt, egyetlen nemesek népesítették be. Egyházi nemesei az újkorban Vecse székhez, (ma Somlóvecse) vármegyéhez tartoztak. Később a zsellér népesség is megjelenik a lakosok közt, de a határ teljesen nemesi jogú maradt. A Somló-hegy nyugati termőterületének egy része Kisjenő határába tartozott. A lakosok megélhetésének alapja a szőlő volt. Szőlőművelés a 16. századtól állandósult. A községnek saját vízimalma volt. Kőház-kastélyát 1592-ben említik először. A ma is álló Római Katolikus Templom középkori eredetű. 1960-ban kultúrház, könyvtár és tanácsházat építettek.

Emlékhelyei között szerepel az I.-II. világháborús emlékmű, a faluban tomboló tűzvész emlékére állított Szent Flórián szobor, a látnivalók között pedig a középkori eredetű római katolikus templomot, a község délnyugati határában álló egykori vízimalom épületet, a jégvermet valamint a Somló délnyugati oldalán a Szent Ilona-kápolnát érdemes megnézni.

A kápolnát 1399-ben már említik a hivatalos okmányok. Nagyjenői pálosok építették. Valószínű, hogy a Margit Kápolnához hasonlóan ez is a török vész idején pusztult el. A templom emléke évszázadokon át élt a hívek lelkében. 1852-ben elhatározták, hogy újraépítik. Éveken keresztül a hívek mustot szedtek és annak az árából, fogadták a napszámosokat. A kápolna belső felszerelését is a hívek adományozták. 1853. május 3-án a Szent Kereszt felszentelése óta minden évben május első vasárnapján, tartják a szentmisét a kápolnában. Ez a búcsúja is egyben.

A régi iskola ma már lakóházként funkcionál. Általános iskola, óvoda a szomszédos községekben Somlóvásárhelyen és Túskeváron működik. A településen egy önkormányzati tulajdonú középület van, a művelődési ház, itt működik az orvosi rendelő, a községi könyvtár, az önkormányzati hivatal, valamint a közösségi színtér, mely színvonalas szolgáltatásokkal várja a lakosságot. Az infrastruktúra a szennyvízcsatorna kivételével megvalósult.

A Somló-hegy nyugati részének egy darabja a községhez tartozik, ahol kitűnő bor terem. A jellegzetes formájú vulkanikus hegyet természeti, kulturális kincsekben bővelkedő és borászati értékei teszik különlegessé.

SOMLÓSZŐLŐS

Somlószőlős a Somló lábánál fekvő község. Először 1266-ban említik Scevleus néven. A XV. századtól Kinizsi Pál, a XVII. századtól a Zichy család birtokolta. Ez idő tájt a megye legnagyobb falui között tartották számon. A fő megélhetési forrás a XIX. századig a szőlőművelés volt, de ekkor az erőteljes fejlődése magakadt, az egyenlőtlen birtokmegosztás a távoli piac és a rossz közlekedés miatt a lakosság jelentős része elvándorolt a faluból. A felszabadulás után a község jelentős gyarapodáson esett át, igazi térségi központtá vált. Idővel ez a kiemelkedő szerep kissé halványult, de az itt élők közössége időről időre megmutatja, hogy van jövője a településnek. Komoly beruházások történtek és vannak még mindig folyamatban. Nagy gondot fordítanak a Somló adta lehetőségek kiaknázására, ami szintén hozzájárul a lendületes fejlesztésekhez.

A vár mellett három kiemelkedő látványosság van a faluban, de igazi értékét a vendégszeretet adja. A látogatóknak már messziről szemet szúr a településen egy kimagasló domb tetején álló a római katolikus templom. A templom 1965-ben megtalálta a román kori kapuja – Agnus Dei (Isten Báránya) domborművel – bizonyítja, hogy a XIII. században épült. A templom déli oldalához falut birtokló Zichy-család építette saját kriptáját.

A község területén elterjedő evangélikus hit az 1530-as évekig nyúlik vissza. A nagyvásonyi Zichy-család a király utasítására ingyen, lapos, mocsaras földterületet adott a lutheránusoknak. Ők ezt az ajándékot megköszönték és szorgalmas munkával lecsapolták. Előbb sövénytemplomot építettek, majd miután az leégett, 1781 után II. József türelmi rendelete tette lehetővé, hogy felépülhessen a fehér színű, barokk stílusú, a környék egyetlen lutheránus temploma. A templom szomszédságában áll a gyülekezeti ház, és e ház előtt található a templomépitő lelkipásztor fia, Döbrönte Gábor író, nyelvújító, a Magyar Tudományos Akadémia első titkárának bronz mellszobra.

A Zichy-család 1850-ben az udvarház helyére egyemeletes romantikus stílusú, angol árokkal ellátott kastélyt építtetett. E mozgalmas tömegű és aszimmetrikus alaprajzú épület a magyarországi gótizáló romantika egyik korai, angol romantika hatását mutató emléke. Legutoljára a kastély báró Watzdorff Konrád volt, akit 1922-ben temettek el Somlószőlősön, a Zichy kriptában.

Megbecsült emlékhelyek a szinte egy téren elhelyezkedő 1848-as, I. világháborús és II. világháborús emlékek, és a temetőben Stetina Vince (térképész-földmérő), az 1848-49-es forradalom és szabadságharc honvédtisztjének sírja.

Somlószőlős nem a múltba révedő, de hagyományait, történelmét hűen ápoló település. Folyamatosan keresi a megújulást, a fejlődés útját, amit rendezvényeivel, beruházásaival és a Somló adta lehetőségek kiaknázásával meg is valósít.

SOMLÓVÁSÁRHELY

A Somló "fővárosaként" emlegetett Somlóvásárhely Veszprém megyében, a Torna-patak völgyében, Magyarország legkisebb történelmi borvidékén fekszik. Kevés olyan helyi lakos van, aki ne csodálna meg még mindig minden egyes nap a Somló-hegy nyújtotta gyönyörű tájat.

Somlóvásárhely az 1200-as években alakult településsé. A Szent Lambertről nevezett premontrei apácakolostor alapításakor keletkezett – melynek ma már csak a romjai állnak - és az "Apácasomlya" nevet kapta. Régészeti leletek azt is bizonyítják, hogy a település, illetve a Somló-hegy déli oldalán hozzá tartozó területek már a bronzkorban is lakottak voltak. Az emberek szerettek itt letelepedni, úgyszólván kihasználták a helyi adottságokat. Már a Rómaiak is szőlőt termesztettek és bort készítettek ezen a vidéken.

A középkorban Somlóvásárhely mezőváros volt, Pápa után a második legnagyobb adófizetője volt az országnak. A Vásárhely elnevezést attól az időtől számíthatjuk, mikor Károly Róbert király heti és országos vásárok megtartására és helypénz szedésére adott engedélyt a településnek, ahol többek között helyi földművesek, bortermelők is árulták portékájukat. A középkorban és az újkorban hosszabb ideig a megye székhelye is volt.

A Somló-hegy déli részén megtalálható Szent Margit-kápolna a település híres búcsújáró helye volt a középkorban.

A Somló-hegy déli oldalának Somlóvásárhelyhez tartozó területein ma is sokan foglalkoznak borászattal. Nem csak a helyi magánemberek, de már más régiókból érkező vállalkozók, cégek is felfigyeltek a turisztikai és gasztronómiai lehetőségekre a Somlón, illetve Somlóvásárhelyen. A település földrajzi adottságai mellett közlekedés szempontjából is előnyös helyen található, hiszen a településen belüli és a 8-as főút melletti buszmegálló mellett vasútállomás is segíti a helyiek közlekedését.

Somlóvásárhely intézményei, látnivalói a folyamatos fejlődésnek és megújulásoknak köszönhetően színvonalas szolgáltatásokkal várják az itt élőket és az ide látogatókat. A település központjában megtalálható a Községháza, a Művelődési Ház, óvoda, általános iskola és orvosi rendelő is, valamint a Szabadság téren álló, XVIII. századi, barokk római katolikus templom és a mellette található Rozália-kápolna. A Somló-hegy lábánál elhelyezkedő Somló Kapuja Látogatóközpont pedig egész évben remek kiindulópontja kerékpáros vagy gyalogos túráknak és helyszíne számos kulturális rendezvénynek.

SOMLÓVECSE

A megye nyugati felén a Somló-hegy lábánál északra, a Hajagos-patak jobb partján terül el. A település első ismert említése Veche néven 1369-ben fordul elő. Wechee-ként 1488-ban, 1696-ban Nemes Vecse néven szerepel. A Vécs, Vecse személynévből alakult ki a település neve. A győri püspök birtokai közé tartozott, itt laktak a győri püspök egyházi nemesei, kiknek „székük” volt. 1945-ben kisközség, Dabrony és Vid kisközségekkel együtt a nagyalásnyói körjegyzőséghez tartozik.

A községben sem óvoda, sem iskola nincs. A tanulók a nagyalásnyói iskolába járnak. Kultúrháza az 1960-as évek elején épült. 1964 óta orvosi rendelővel rendelkezik.

Somlóvecse a XVIII. század végén több, mint száz lakossal volt népesebb, mint napjainkban. Mostanra ugyanis a településen kevesebb, mint 100 lakos él, ebből fakadóan ez egy kis falu, éppen ez tette lehetővé, hogy a faluban az emberek között létre jöjjön egy közvetlen, már-már szinte családias légkör. Itt ugyanúgy, mint bármely más településen vannak rendszeresen rendezvények, megemlékezések, például: minden évben megrendezésre kerül a falunap, amely énekes, táncos előadásokkal, gyermekműsorokkal, megvendéggel együtt mulatság, ahol a falu egésze együtt tölti az egész napot, ez a rendezvény a falu legnagyobb rendezvénye. Az adventi készülődés is már hagyománynak számít, a településen felállítják a betlehemet, és közös gyertyagyújtás van az adventi vasárnapokon.

Pályázatokban is gyakran vesz részt az Önkormányzat, hogy ezzel is előre vigye, fejlessze a falut, korszerű körülményeket teremtsenek az itt élőknek. 2019-ben a Magyar Falu Programnak köszönhetően falubuszt kapott a község. „A Nemzeti és Helyi Identitástudat Erősítése” című elnyert pályázat lehetővé tette a Kultúrház felújítását, akadálymentesítését. A Széchenyi 2020 program keretében mobilszínpadot tudott beszerezni az önkormányzat, mely nagy segítséget nyújt a falunapi rendezvény lebonyolításánál. Orvosi eszköz beszerzésére is kapott támogatást a falu 2021 nyarán, a Magyar Falu Program által.

TÜSKEVÁR

Tüskevár község Veszprém megye nyugati szélén, a Somlótól néhány km-re fekszik. Déli oldalán a Torna patak csordogál. A 8-as számú főútvonal átszeli a község egyik utcáját. Népességét tekintve 572 fő. A lakosság szám viszonylag állandónak mondható az elmúlt 20 év tekintetében.

A mai Tüskevárt régen Nagy Jenőnek nevezték. Első írásos emlékek 1321-ben említik. 1310 körül építették a Pálos kolostort. A falu határában római telep volt, ezt tárgyi emlékek bizonyítják, a község egykor híres fazekas központ volt. Ma már csak egy működő fazekas műhely van Tüskeváron. Tóth Gergely célja a hagyomány megőrzése és tovább éltetése. A környék egyik legszebb barokk stílusú temploma itt található. Tüskevár fő utcáján megtekinthető Nepomuki Szent János szobra, amely műemléki védetség alatt áll. Tüskevár határában lévő Képesfához is kilátogathatnak az ideérkezők, ahhoz a háromszáz éves tölgyfához, amelyhez sok érdekes történet fűződik. A fa azóta zárandokhellyé vált. Közelsége miatt érdemes ellátogatni a Somló hegyre is, amely néhány kilométerre található. A Somló 432 m magas hegycsúcsán hazánk egyik legszebb kilátója, a Szent István-kilátó áll. Iskola, óvoda, orvos, védőnői szolgálat, családsegítő szolgálat, gyógyszertár, mentőállomás, posta, közösségi színtér, múzeum, jól felszerelt játszótér, nyílt WIFI rendszer teszi komfortosabbá az itt élők mindennapjait. A hagyományos programokon (Falunap, Szüreti felvonulás Karácsonyi ünnepség) kívül az önkormányzat bekapcsolódik az iskolai, óvodai programokhoz, ahova bevonja a lakosságot is. Jellemzően római katolikus vallásúak az itt élők. A Tüskevár Jövőjéért Egyesület a Tüskevári Polgárőr Egyesület tagjai aktívan részt vesznek a község társadalmi életében.

VID

Devecsertől északnyugatra, Nagyalásny és Iszkáz közt fekszik. A térség legkisebb közigazgatási területű települései közé tartozik, mindössze három közvetlen szomszédja van: észak és kelet felől Nagyalásny, délkelet felől Somlósztől, dél és nyugat felől pedig Kissztől. A nevezetes Somló-hegytől pár kilométerre található a kis falu.

Két út, a 8-as főút somlónásárhelyi szakaszától a Marcal völgyéig (Szerényig) húzódó 8411-es és a Jánosháza térségtől Pápaiig vezető 8403-as utak kereszteződésénél fekszik, így közúton könnyen megközelíthető minden irányból. Vasútvonal nem érinti, a legközelebbi vasúti csatlakozási lehetőség a Székesfehérvár-Szombathely- vasútvonal Kerta vasútállomása, körülbelül 12 kilométerre délnyugati irányban.

Vid és környéke már a bronzkorban is lakott hely volt, amit a mai falutól délre feltárt urnasíros temető leletei is bizonyítanak.

Nevét 1393-ban Vild néven említették először az oklevelekben, később pedig egy birtokperrel kapcsolatos oklevél Véd, majd Vid, Vild, Vidi neveken fordult elő az oklevelekben.

Vid a jobbágyfelszabadításig kisnemesi falu volt. A török hódoltság alatt Vid is elnéptelenedett és csak 1749-ben települt újra. Ekkor 6 évi adómentességet ígérve nagyarányú betelepülés kezdődött, katolikus és evangélikus magyarakkal.

1910-ben 345 magyar lakosából 233 római katolikus, 110 evangélikus volt.

A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala által közzétett adatok szerint 2021. január 1. napján a településen az állandó lakosság száma 140 fő, amelyből 0-18 éves korú gyermekek száma 33 fő, ebből a 0-14 éves korosztály 27 fő, a 15-18 éves korosztály 6 fő. 2021. január 1. napján a településen a 19-62 éves korúak száma 88 fő és a 63 év feletti lakosság száma 19 fő.

Évről évre csökken a születések száma. A település előrepszik egyre csak nő az időskorúak aránya.

Útitársak - A Devecseri járás települései

A Veszprém Megyei Önkormányzat megyei identitást erősítő kiadványa

Kiadó: Veszprém Megyei Önkormányzat

Készült a TOP-5.3.2-17 „Ébresszük újra a Somlót!” projekt keretében

Konzorcium vezető: Veszprém Megyei Önkormányzat

Konzorciumi partnerek: Somlónásárhely Község Önkormányzata;
Nagyalásny Község Önkormányzata; Somlónásárhelyi Polgárőrség és
Önkéntes Tűzoltó Egyesület

Borítófotók: Kovács Ivett, Váradi Levente

Nyomda: Tradeorg Kft.

A Devecseri járáshoz tartozik még Kissztől, a település azonban nem kívánt élni a megjelenési lehetőséggel.

